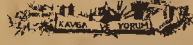

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşin!Yoldaş!
Program tartışmasına
katıl!Karkören hemü
welatan yekbin!

İŞÇİNİN SESİ

Yıl:10, Sayı:246
21 Kasım 1983

ÇEK-AL

Kadınları devrim savaşına katmak için

Ayşe Çelik

Kadın sorununda temel ilkeleri Marx, Engels ve Lenin saptamışlardır. Bu temel ilkeleri içinde bulunduğumuz koşullara göre, yaratıcı bir biçimde uygulamak komünistlerin görevidir.

Bize kızıl bir şerit gibi, her durumda doğrudan ya da dolaylı rehberlik edecek bu temel ilkeleri kabaca altı noktada toplayabiliriz:

Birincisi, kadınların gerçek kurtuluşu ancak komünizmle olanaklıdır.

İkincisi, kadının toplumsal konumunun üretim araçlarının özel mülkiyeti ile kopmaz bir ilişkisi vardır.

Üçüncüsü, yukarıda saydığımız ilk iki

ilke, kadın sorununa komünist yaklaşımı burjuva feminizminden kökten ayırır.

Dördüncüsü, kadınların kurtuluş hareketinin, sınıf savaşımı ve devrim savaşımıyla diyalektik bağı vardır.

Beşincisi, kadın hareketi bir yığın hareketi olmalıdır. En başta proleter kadınların ama yalnızca onların değil, tüm sömürülen, ezilen, kapitalizmin herhangi bir baskısı altında olan kadınları kapsamalıdır.

Altıncısı, komünist partisinde, komünist kadınların varlığı yeterli, belirleyici bir etken değildir. Komünistler, fabrikalarda, tarlalarda, işyerlerinde çalışan

milyonlarca kadını, hatta evladını komünist partisinin etki alanına çekmelidir. Kadınların katılımı olmadan gerçek yığın hareketi olamaz.

Kadınlar arasında çalışma

Komünist kadınların özel, ayrı bir örgütü olmaz. Komünist kadınların yeri komünist partisidir. Onların, erkek yoldaşları ile eşit hak ve görevleri vardır. Bu kesin ve tartışmasız bir ilkedir. Fakat bu, komünist partisinin kadın sorununa yönelik özel örgütleri olmaz anlamına gelmez. Bu özel örgütlerin çeşitli adları

olabilir. Çalışma gurubu, komisyon, komite, büro, seksiyon...

Bu özel örgütlerin özel görevi, en geniş kadın yığınının bilincini uyandırmak, onu partisinin etkisi altına almak, en ileri unsurları partiye bağlamaktır. Bunu başarmak için, kadın yığını içinde sistematik bir çalışma yürütmeli, bu yığını eylem içinde eğitmeliyiz, sınıf savaşımına hazırlamalıyız. İçinde çalışacağımız kadınlar en başta proleter kadınlar olacak ama yalnızca onlar olmayacak. Yoksul köylü kadınları, küçük-burjuva kadınları, baskı altındaki kapitalizmin ezdiği ve sömürdüğü tüm kadınlar arasında çalışmalıyız.

Kadınların, *genelde*, apolitik, toplum-dışı, geri olmaları *nesnel* durumlarından kaynaklanıyor. Uğraşları ve genel yaşam koşulları onları soyutluyor. Komünistler bu *nesnel olguyu* gözönünde bulundurmalıdırlar.

"Kadın işçi hareketi yalnızca biçimsel bir eşitlikle yetinmez, onun baş görevi, kadının ekonomik ve toplumsal eşitliği için savaşım vermektir. Baş görev, kadını toplumsal üretime katmak, onu 'ev köleliğinden', mutfağın ve çocuk odasının bunalıca, aşağılayıcı, ebedi ve başka birşeye yer bırakmayan bu baskısından kurtarmaktır." (Lenin, *Toplu Yapılar*, Fransızca basım, c.30, s.421)

Kadınların özel durumu olduğuna göre, kadınlar arasında çalışmada özel örgütler, özel ajitasyon yöntemleri ve özel örgütlenme biçimleri gereklidir. Bu feminizm değil, pratiğin ve devrimin sorunudur.

Lenin, Clara Zetkin ile ünlü konuş-

masında şunları hatırlatıyor ve soruyor: "Komünist partilerinin kadının temel den eşitliğini tanımaları bu 'özel çalışma' ile çelişir mi? Ajitasyon, propaganda ve örgütlenme kadın ve erkeklere aynı yöntemlerle mi hitab etmeli?" Ve şöyle bir soru ile cevabına başlıyor: "Niçin her yerde — bizim Sovyet Rusya'da bile — partili kadınların sayısı, partili erkek sayısının altında? Niçin sendikalarda örgütlenmiş kadın işçilerin sayısı bu kadar az?" (Lenin'den aktaran Clara Zetkin, *Kadınlar için Savaşım*, Fransızca basım, Edition Sociales, s.114)

Aynı yerde Lenin, *toplumsal bir olgu* ile karşı karşıya olduğumuzu belirtiyor ve "milyonlarca kadın saflarımızda bulunmazsa, proletarya diktatörlüğünü yürütemeyiz, komünizmi kuramayız" diye ekliyor.

Toplumsal bir olguyu inkar edebilir miyiz? Hayır, bu olgu karşısında düşünmeliyiz, deneme yapmalıyız, kadınları bu savaşıma katacak somut yollar, çözümler bulmalıyız:

"...Kadınları katmadan, yığınları siyasete çekemeyiz. İnsanın yarısını oluşturan kadınlar, kapitalist rejimde, çifte bir sömürü altındadır. Sermaye işçi ve köylü kadını sömürür. Ayrıca en demokratik burjuva cumhuriyetinde bile yasalar erkeklerle aynı eşitliği tanımadığı için kadınlar bütün haklardan yararlanamıyorlar. İkincisi ve en temel olanı da budur, 'ev köleliği' içinde hapsediliyorlar. Kadınlar, en aşağılayıcı, nankör, zor ve bunalıca ev işleri ve bireysel aile işleri altında 'ev kölesi'dirler." (Lenin, c.32, s.168)

Kadınları savaşıma katmak zorunda-

yız. Öte yandan onların hem biçimsel anlamda, yasalar önünde hak eşitliği, hem de toplumsal eşitlik kazanma gibi özgül sorunları vardır. Öyleyse, onların bu somut sorunlarından hareket eden istemler öne sürülmelidir.

"Doğaldır ki, kadınlar için olan istemlerimizi bir kolyenin incileri gibi arka arkaya dizmeyeceğiz. Hayır, duruma göre, bazen binlerini, bazen ötekilerini öne çıkaracağız. Bu proletaryanın genel çıkarları ile sürekli ilişki içinde olacaktır." (Clara Zetkin, agy, s.115)

İstemlerimiz her zaman işçi sınıfının hedefi ile sınımsız bağlı olacaktır: İktidarı almak, proletarya diktatörlüğünü kurmak, kadının gerçek kurtuluşu vb. Ancak şunu da gözden kaçırmayalım. Proletarya diktatörlüğünün *onlar için somutla ne anlama geldiğini* yorulmadan ve somut sorunlara bağlı olarak açıklamak gerekir.

Kadınlar arasında çalışma yürütmede en önemli bir nokta da komünistlerin kendilerinin konuya doğru yaklaşmalarıdır. Lenin o dönemde, kadın yığınları içinde ajitasyon ve propaganda, devrime katma çalışmalarını *pratikte* ikinci plana koyan, bu çalışma yalnızca partili kadınların işidir diyen ve başarısız çalışmaların sorumluluğunu kadın yoldaşlara atan komünistleri eleştiriyor. Bu üç tavır yanlıştır, diyor. Kadınlara yaklaşımda, Lenin birçok yoldaşını "hassas olan kadın sorunu" açısından eleştiriyor ve "turpunu kırmızısını kazı, altından beyazı çıkar" diyor. Lenin ayrıca şu örneği veriyor:

"Ev işleri ağır ve monotondur, kadınların zaman ve güçlerinin büyük bir kısmını helak eder, kafa ve görüşlerini darlaştırır, kalplerini sertleştirir, iradelerini zayıflatır. Kadınların bu durumundan hiç rahatsız olmayan kocaları kadar acı bir örnek verebilir miyim? Erkeklerin ezici çoğunluğu, proleterler de dahil, kadınları bu ağır yükten kurtarabileceklerini akıllarına bile getirmiyorlar. Bu işler 'kadın işidir' diyerek, erkek 'haysiyet ve gururu' adına kendi rahatlıklarını düşünüyorlar. ... Her erkeğin içinde eski hukukun ona verdiği 'bey ve efendi' için gizli bir biçimi yatar. ... Kadın yığınları içinde komünistlerin çalışabilmeleri ve siyasal etkinlik kazanabilmeleri, erkekler için yoğun bir eğitim gerektirir. Parti ve yığınların içinden 'bey ve efendi' ideolojisini en son izine kadar atıp koparmamız gerek." (Lenin'den aktaran, C.Zetkin, agy, s.117)

Bunu başarmak kadın erkek bütün komünistlerin görevidir. Bu görevi kadın ve erkek yoldaşlardan oluşan karışık ekipler sürdürmelidir. Teorik ve pratik eğitimleri sağlam olan bu yoldaşlar, işçi ve emekçi kadın yığını içinde partinin çalışmasını sağlamalı ve geliştirmelidirler.

Ahlak

Lenin, parti ve yığınların içinden, "bey ve efendi" ideolojisini en son izine kadar silip atmak gerek diyor. Bu ahlak

Devrimci durum yıllarında işçi kadınlarımız sınıf savaşında aktif yer aldılar.

konusuyla, *ahlak, çift ahlak* kavramları da kadın sorunu ile yakından bağlıdır. Bu bağın üzerinde bile durmaya gerek yok. Şu sıralarda Türkiye'de çıkan burjuva gazetelerinin başsayfaları bu bağı yeterince açık ediyor, hatta göze batırıyor.

Ahlak, ahlak kuralları, örf ve adetler, yaşam biçimi, aile biçimi, kadın-erkek, anne-baba-çocukların ilişkileri yaşadığımız kapitalist üretim tarzının ürünü, ekonomik düzeninin üstyapıya yansımasıdır. Bunun bilincinde olmasak bile bu böyledir. İnsanlık tarihinin çeşitli üretim biçimleri incelendiği zaman, üretim araçları mülkiyetinin, üretim ilişkilerinin, insanların düşünce, örf, adet ve ahlakını belirlemede oynadığı rolü Engels'in şu sözlerinde çok güzel görüyoruz:

"... Taşınır eşyaların özel mülkiyeti geliştiği andan başlayarak, bu özel mülkiyetin geçerli olduğu bütün toplumlarda bu ortak ahlak kuralının varolması gerekiyordu: Çalmayacaksın. Böylece bu kural ebedi bir ahlak kuralı mı oluyor? Hiç de değil. Hırsızlığın tüm güdülerinin ortadan kaldırılmış olduğu bir toplumda, dolayısıyla, hırsızlığın ancak akli dengesi bozuk olanlar tarafından yapıldığı bir toplumda, 'çalmayacaksın!' ebedi doğrusunu ciddi bir biçimde vaaz etmek isteyen bir ahlak hocasına herkes ne kadar da gülerdi." (Engels, *Anti-Dühring*, İngilizce basım, Moskova 1977, s.117)

Ahlak kuralları ebedi doğrular değil, varolan altyapının gereksinimlerini karşılayan üstyapının bir parçasıdır. Her üretim biçiminde egemen sınıfın çıkarlarına uygun ahlak kuralları vardır.

Burjuvazi kendi sınıf çıkarlarını korumak ve işçi sınıfının bilincini bulandırmak için kendi ahlakını herkes için geçerli ve ebedi bir doğrulamış gibi gösterir. Yüzyılların deneyimine sahip burjuvazi, kendi çıkarları için yararlı olan ahlak kurallarını, sınıflar üstü bir ahlak anlayışı gibi göstermeye çalışır. Ebedi, değişmez ve genel olarak insanlığın çıkarlarını yansıtmıyormuş gibi gösterilen bu ahlak, bilinçsiz ve hatta bilinçli işçilerin bile içine yer eder.

Burjuvazi ahlak kurallarını "ebedi doğru" olarak gösterirken şöyle bir mantık oyunu yapar. Önce, basit bazı verisel saptamaları ebedi doğru olarak gösterir. Örneğin "Napolyon 5 Mayıs 1821'de öldü". Sonra buradan benzetmeyle kendi çıkarlarına uygun kuralları da ebedi doğru olarak gösterir. Napolyon'un ölüm tarihi nasıl doğrudur, benim ahlak anlayışım da öyle kalıcı bir doğrudur der. Oysa, bir kez, doğa bilimlerinde bile ebedi doğrular çok azdır, yine de böyle düzeysiz saptamaları gerçek anlamda ebedi doğruya örnek göstermek yanlıştır. Ayrıca, toplum bilimlerinde ebedi doğrular çok daha azdır. Ahlak kurallarına ilişkin bir ebedi doğru arıyorsak bu olsa olsa ahlak kurallarının, üretim biçimine, egemen sınıfa göre değiştiğidir.

Sovyet kadını II. Dünya Savaşı'nda proletarya devletini silahlı korudu.

Buna hukuk alanında, ahlakı da kapsayan değer yargılarının değişimini çok güzel yansıtan bir örnek verilebilir. Engels, burjuva devletlerde "eşitlik ve özgürlük" genel kavramlar olarak yayılınca, ABD anayasasının insan haklarını tanıdığını, sınıf ayrıcalıklarının sözde yasadığı ama ırk ayrıcalıklarını kabul ettiğini *Anti-Dühring*'de söylüyor. O dönemde, Amerikan burjuvazisi, ekonomisi için yaşamsal önem taşıyan pamuk üretiminde köleliği, anayasasında kurumsallaştırıyor. Böylece "köle sahibi" olmak, o gün için "ayıp" karşılanmıyor! Ama bugün, bu gereksinim geride kaldığı için, ABD anayasasından da bu madde çıktı. Şimdi köle sahibi olmak "ayıp" karşılanıyor.

Bu örnek, Engels'in şu dediklerini bir kez daha doğruluyor:

"... Ahlak alanında, yani insanlık tarihi alanında, sonul ve bitmiş doğrular son derece seyrekler. İyi ve kötü kavramları, ulustan ulusa, çağdan çağa o kadar değişmiştir ki, bunlar çoğu kez birbirleriyle taban tabana zıttır." (Engels, *agy*, s.116)

Hem ahlak anlayışı belli bir üretim biçiminin kendi içinde değişikliğe uğrar, hem de yeni bir altyapı yeni bir üstyapı, bu arada yeni bir ahlak anlayışı doğurur. Ancak mekanik bir yaklaşımdan uzak durmak gerekir. Hiçbir altyapı, bir günde değişmediği gibi, hiçbir yeni üstyapı da hemen tamamlanmaz. Bunlar belirli tarihsel dönemler içinde olur ve insanın aktif çalışması bunu yakından etkiler. Altyapı belirli tarihsel koşullarda, belirli bir sınıfın aktif savaşımı

olmadan değişmez. Altyapı değiştiği gün de, üstyapı kendiliğinden altyapıya kendini uyarlamaz. Üstyapı içinde olan belirti şeyler hemen değişebilir (hukuk, mülkiyet biçimi), ama ahlak, yoğun bir ideolojik savaşım olmadan çabuk ve kolayca değişmez.

Yeni bir altyapı da eski düzenin kalıntılarını bir süre taşıyabilir ama üstyapı daha uzun bir dönem taşır. Üstyapının, altyapıya göre göreceli bir bağımsızlığı vardır. İşçi sınıfı, devrimden önce, devrim sırasında ve sonrasında *yoğun bir eğitimden* geçse de, burjuva ahlakını tümüyle ve çabucak geride bırakabilmek güçtür. Ayrıca çağ değişmediği sürece burjuvazinin, işçi sınıfına karşı yürüttüğü ideolojik savaş sürekli karşımıza çıkıyor. Sosyalist ülkelerde de, kapitalist ülkelerde de.

Kapitalist düzende yaşayan bir proleter ya da bir aydın, Marksizm-Leninizmi kendine rehber edinmişse, bu ideolojiye uygun ahlakı benimsemesi ve pratiğe uygulaması için devrimi ve sonrasını beklemez. İki yüzyıllık burjuva ideolojisi ve ahlakı yerine, kömünist ahlakı benimseyip uygulamak da bir eğitim sorunudur. *Kömünist ideolojinin doldurmadığı her alanda burjuva ideolojisi egemendir.*

Ahlak, değişmez kurallar değildir, herseyden önce sınıfsal bir kavramdır. "İnsanlar, son çözümlemede, bilinçli ya da bilinçsiz, *ahlak kavramlarını, sınıfsal konularının dayandığı pratik ilişkilerde, yani üretim ve değişimi yürüttükleri ekonomik ilişkilerde bulurlar.*" (Engels,

agy, s.117)

Öte yandan, şöyle bir soru soralım: Eğer ahlak son çözümlemede insanların sınıfsal konumuna bağlıysa, neden bir proleter, kendi sınıf çıkarlarına ters olmasına rağmen, hâlâ burjuva ahlakının etkisi altında olabiliyor? Neden çok hassas olan kadın sorununda sık sık çift ahlak uygulanıyor?

Bunun yanıtını yine Engels veriyor ve o gün için feodal ahlakı da katarak şöyle diyor:

"... Yalnızca en gelişmiş Avrupa ülkelerinde, geçmiş, bugün ve gelecek, aynı anda ve yanyana geçerliliği olan üç ana gurup ahlak teorisi üretiyor." (Engels, agy, s.116)

Burjuva ahlakıyla hergün yanyana olmak, işçi sınıfının kendi ahlakını üretebilmesi için kendi sınıf bilincine sarılmasını zaten zorunlu kılıyor.

Çift ahlak

Yaşadığımız toplumda burjuva ahlakı egemendir. Çift ahlakın kaynağı da odur. Erkekler için ayrı bir ahlak, kadınlar için ayrı bir ahlak. Bu iki ayrı ahlak, kadınların toplumsal baskısının özüdür.

Başta Lenin'den bazı alıntılar aktarmıştık. Bunlardan birinde Lenin, kadın işçi hareketi biçimsel eşitlikle yetinmez, toplumsal eşitlik için savaşıyor veriyor. Bir başkasında, kadınların en temel sorunu ev köleliğidir diyor.

Lenin'in biçimsel eşitlik dediğini resmi yasalar önünde eşitlik diye anlarsak, toplumsal eşitsizlik de, kadınları ev köleliğine hapseden burjuva toplumunun toplumsal yasaları önünde eşitsizlik. Bu toplumsal yasalar ahlak kurallarında, onlar önünde eşitsizlik de çifte ahlak anlayışında en açık yansımasını buluyor. Ve bu anlayış geniş yığınları etkisi altında tutuyor.

Binlerce yıldır (köleci toplumdan beri) süren ve emekçi yığınlarının içinde bile yer etmiş bu ahlak anlayışı elbette bir günde değişmez. Ancak yeni toplumun kuruluşunun tarihsel görevini üstlenmiş komünistler kendi kişiliklerinde kesinlikle *çift ahlaka* karşı savaşıyor açmalıdırlar.

Geleceğin ahlakı komünist ahlakıdır. Bunu programlara yazmak, ajitasyon ve propaganda çalışmalarında söylemek yetmez. Günlük yaşamın her alanında bunun bilincinde olarak, bunu uygulamaya çalışmak gerekir. Kolay değildir. Burjuva ahlakının her türlü ile burun buruna yaşamak ve yansıtılmak istenen "kadın imajını" silmek zordur.

Çıkarları için herşeyi değişmez göstermek isteyen burjuvazi, tarihin akışına ters düşüyor. Yeryüzünde burjuvazi yokolup gideceği gibi, bir kocanın sahipliği altında, çocuk doğuran, bakan,

ev işi yapan, savaş dönemlerinde ekonomiyi kurtarmak için fabrikalara yollanan, barış dönemlerinde yedek işsizler ordusunun ağırlığını oluşturan kadınların bu durumu da yokolacaktır. Ortalıkta bin türlü ahlaksızlığı yayarken, "ahlak" etrafında edebiyat yapanlar, kadınları özel mülkleri gibi kullananlar vb. de tarihe karışacaktır. Karışacaktır elbette! Ama o güne kadar, biz komünist kadın ve erkeklerin *kadın sorununda* ahlak kurallarımız *proleter ahlakıdır*. İçimizde kalan burjuva ahlakının her bir izini silene kadar, savaşımlarımız vermemiz gerekiyor.

Komünist olan, ama eşleri ve kız çocukları ile burjuvazinin özel mülkiyetçi ilişkilerini sürdürenler değişmek zorundadırlar. *Bu alanda komünistler örnek olmak zorundadırlar.*

Ey kadın, kalk, gün doğdu,
Horoz öttü,
Güneş, pembe gül sana
sesleniyor,
Sen de kızıl bayrağa sarıl,
Kan rengi, kızıl bayrak!

Uyandılar köylü kızları
Tuttular Bombay yolunu
Burada öldüler fabrikalarda,
Kan rengi, kızıl bayrak,
Kızıl bayrağa sarılıp
dirildiler,
Kan rengi, kızıl bayrak!

Aklından sahte umutları sil,
Al eline birlik silahını,
Alaşağı et seni ezenleri,
Kan rengi, kızıl bayrak,
Yürü kızıl bayrağın altında,
Kan rengi, kızıl bayrak!

Bu kavgada, kadınlara büyük görevler düşüyor. Kadınlar tarihte ilk kez, onları kurtuluşa götürecek bir toplumsal yapıya yaklaşıyorlar. Bu büyük geleceği yakınlaştırmak için başta komünist kadınlara ve ezilen tüm kadınlara büyük görevler düşüyor.

Komünist kadınlara çifte görev düşüyor. Komünist kadın hem komünist olarak yetişecek, hem de bu bilimin ışığında *yeni bir "kadın kişiliği"* kazanacak. Bu yeni kişiliği taş üstüne taş koyarak inşa edecek, tutuculuk duvarlarını yıkacak. Binlerce yıldır aktif siyasetin dışında tutulan işçi, emekçi kadınları bütün gücüyle siyasete çekecek, erkek alanları — kadın alanları diye örülen duvarları yıkacak. Parti yaşamının her alanına girecek ve parti içinde aynı ayrımın yinelenmemesi için savaşımlar verecek.

Komünist partilerinin içine kadar sızmış *çifte ahlak* anlayışı, hem bu partiler hem de kadının kurtuluşu hareketi için bir zaafıdır. Hedefe giden yol "toplumsal tekniklerin ve örflerin temel

değişikliğini gerektiren uzun bir savaşımlar yoludur". (Lenin, *Kadın Sorunu*, Marks, Engels, Lenin ve Stalin'den Seçme Yazılar, International Publishers, New York, s.63)

Kadın ve erkek için ayrı ahlak ölçütleri olamaz. Değil yalnızca devrimini yapmamış komünist partilerinde, devrimini başarmış ülkelerde bile *çifte ahlak* anlayışına karşı hâlâ savaşımlar sürüyor:

"Sosyalist ahlakın ölçütleri her vatandaş için aynıdır. Fakat hâlâ, bir çok durumda, burjuva ahlak kavramlarının etkisi altında, kadın ve erkek aynı işler için farklı farklı değerlendiriliyorlar. Kadın ve erkeğe ayrı ölçütler uygulamak yanlıştır. ... Kadınlara uygulanan yasaklar erkeklere aynı biçimde uygulanmalıdır. Kadın için ayrı, erkek için ayrı ahlak olamaz. Bu Marksist-Leninist ideolojiye, bu devrimin ilkelerine aykırıdır. ... Toplumsal olarak erkek için kabul edilen, kadınlar için de geçerli olmalıdır." (Karar tasarısı, kadın eşitliğinin tam uygulanması için, Küba Komünist Partisi I. Kongresi, *Kadın ve Küba Devrimi*, Fidel Castro, Vilma Espin ve diğerleri, Konuşma ve Belgeler, Pathfinders Press, New York, s.101)

Proleter ahlak da bir sınıf ahlakıdır. O da değişmez, ebedi, mutlak değildir. Ama o bugün geleceğin ahlakını temsil ediyor:

"... Tüm daha önceki ahlak teorilerinin, son çözümlemede, toplumun o zamanki ekonomik koşullarının ürünü olduğunu savunuyoruz. Ve toplum bugüne dek sınıf çatışmaları içinde hareket etmiş olduğundan, ahlak her zaman sınıf ahlakı olmuştur. Ya yönetici sınıfın egemenliğini ve çıkarlarını haklı göstermiştir ya da ezilen sınıf yeterince güçlenince, *ezilenlerin bu egemenliğe karşı başkaldırışını ve onların gelecekteki çıkarlarını temsil etmiştir.*" (Engels, agy, s.117)

"... En çok en uzun süreli öge içeren ahlak, bugün bugünün altüst edilmesini, geleceği temsil eden, proleter ahlakıdır." (Engels, agy, s.116)

Sınıf ahlakının olmayacağı bir toplum ancak komünizmdir:

"... Henüz sınıf ahlakının ötesine geçmiş değiliz. Tüm sınıf çatışmalarının ve onların kafalarda hatırlanmasının üstüne çıkan gerçek bir *insanlık ahlakı* ancak, toplumun sınıf ilişkilerinin üstesinden gelmiş olduğu da değil, hatta pratik yaşamda onları unutmış olduğu bir aşamada olanaklı olur." (Engels, agy, s.118)

Kapitalizmin ahlakı, burjuva ahlakıdır, bu sınıfın çıkarlarını korur. Genel insanlık çıkarlarını savunmaz. Sınıflarüstü değildir. Burjuva ahlakı, kadın ve erkeklere ayrı ölçütler uygular. İşçi sınıfının ve emekçi yığınların bilincini bulandırmak için her türlü yöntemle başvurur. Çok derin kökleri olan, emekçi yığınların içine kadar sızmış, *çift ahlak*, kadınların *toplumsal* baskısının özüdür.

Komünistler, kendi sınıf ahlakını, *proleter ahlakı*, yaşama uygulama uğraşı veriler. Bu konuda da, partimiz silahımız, Marksizm-Leninizm rehberimizdir.